

การรับและส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

การรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แบ่งออกเป็น ๒ กรณี คือ

๑. การรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้ารับพระราชทาน จากผู้แทนพระองค์ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา ประมาณปลายเดือนมีนาคม ถึงต้นเดือนพฤษภาคมของปี ต่อจากปีที่มีรายชื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา เช่น มีรายชื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘ จะเข้าเฝ้ารับพระราชทานในเดือนมีนาคม ๒๕๔๙ ถึง พฤษภาคม ๒๕๔๙
๒. การรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จะจัดสรรให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานหลังจากมีรายชื่อในราชกิจจานุเบกษาแล้วประมาณ ๒ ปี โดยจัดสรรเป็นอัตราส่วนนอกจากเหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.พ.) ได้รับเต็มจำนวน และไม่ต้องส่งคืน สามารถเก็บไว้ให้ทายาทต่อไปได้
 - a. การรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จะแจ้งกำหนดให้ไปรับที่สำนักศึกษาปณ (หรือตามที่สค.กำหนด) เมื่อรับเครื่องราชฯ แล้ว นำมาจ่ายให้แก่ผู้ที่ได้รับพระราชทาน ในปีนั้น ๆ เป็นอัตราส่วนหรือจะเก็บไว้เป็นกองกลาง เพื่อให้ข้าราชการในสังกัดเยี่ยมประดับในงานพระราชพิธี จ่ายเครื่องราชฯ ดังกล่าวให้ผู้ใดไปต้องทำบัญชีรายชื่อให้ผู้รับปลงลายมือชื่อรับตามแบบฟอร์ม (คร.๑) ที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีกำหนด จำนวน ๒ ฉบับ แล้วจัดส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเก็บไว้เป็นหลักฐาน ๑ ฉบับ และหน่วยงานต้นสังกัดเก็บไว้เป็นหลักฐาน ๑ ฉบับ
 - b. การส่งคืน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี หลังจากได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตระกูลเดียวกันสูงขึ้น ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเครื่องราชฯ ต้องแจ้งให้ข้าราชการในสังกัดส่งคืนเครื่องราชฯ ชั้นรอง แล้วรวบรวมจัดทำบัญชีรายละเอียดของผู้ที่ส่งคืน และระบุชั้นตราเครื่องราชฯ ตามแบบฟอร์ม ทฐ.๓

การรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย

- ข้าราชการที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพายเมื่อหน่วยงานเสนอขอพระราชทานฯ ให้กับข้าราชการในสังกัดที่มีคุณสมบัติครบถ้วน สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะประกาศรายชื่อผู้ที่ได้รับพระราชทานเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ของปีที่เสนอขอพระราชทานและนำประกาศในราชกิจจานุเบกษา ประมาณเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม ของปีต่อไป เช่น เสนอขอพระราชทานประจำปี ๒๕๔๗ มีสิทธิได้รับพระราชทานวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๗ จะนำรายชื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๘
- ประกาศรายชื่อในราชกิจจานุเบกษาแล้ว สำนักกอลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จะแจ้งกำหนดให้หน่วยงานต่างๆ รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี ๒๕๔๗ ประมาณเดือนสิงหาคม ๒๕๔๙ เป็นอัตราส่วน สำหรับเหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.พ.) ได้รับเต็มจำนวนตามสิทธิและไม่ต้องส่งคืน
 - รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์มาแล้ว หน่วยงานต้องรวบรวมรายชื่อของข้าราชการที่ได้รับเหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.พ.) ลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มขอรับเครื่องราชฯ (คร.๑) ที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีกำหนด จำนวน ๒ ชุด แล้วส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำนวน ๑ ชุด เก็บไว้ที่หน่วยงานต้นสังกัดเพื่อเป็นหลักฐาน จำนวน ๑ ชุด ส่วนเครื่องราชฯ ที่จัดสรรให้เป็นอัตราส่วนจะมอบให้ข้าราชการในสังกัดหรือเก็บไว้สำรองเป็นกองกลาง เพื่อให้ข้าราชการในหน่วยงานขอเยี่ยมประดับเมื่อมีงานพระราชพิธีต่างๆ ก็ได้
 - การรับใบประกาศเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ผู้ที่มีรายชื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา จะได้รับใบประกาศกำกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุกคน จะทยอยจ่ายให้ เมื่อสำนักกอลักษณ์และเครื่องราชฯ เขียนใบ

การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นเครื่องหมายแห่งเกียรติยศ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพื่อเป็นบำเหน็จความชอบและเครื่องหมายเชิดชูเกียรติยศอย่างสูงยิ่งแก่ผู้ได้รับพระราชทาน ดังนั้น เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่บุคคลใดแล้ว บุคคลนั้นย่อมมีหน้าที่ในการธำรงไว้ซึ่งคุณงามความดีและคุณค่าแห่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติให้ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในกรณีต่างๆ หากไม่สามารถส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ด้วยประการใดๆ จะต้องใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่ทางราชการกำหนด

๑. กรณีที่ต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามกฎหมาย

การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลต่างๆ (ยกเว้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชไมตรีภรณ์) กฎหมายบัญญัติการที่ต้องส่งคืนไว้ ซึ่งสรุปโดยรวมได้เป็น ๓ กรณี คือ กรณีวายชนม์ กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้น และกรณีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑.๑ กรณีวายชนม์

กฎหมายเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายฉบับ โดยเฉพาะเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ได้บัญญัติให้เมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ให้ผู้รับมรดกจะต้องส่งคืนภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นวายชนม์

กรณีผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์วายชนม์ หากผู้วายชนม์ได้รับพระราชทานชั้นตราเดียว ทายาทของผู้ได้รับพระราชทานไม่ต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าว เนื่องจากตามพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ พ.ศ.๒๕๓๔ มิได้บัญญัติให้ต้องส่งคืน

๑.๒ กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้น

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้นต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรอง เช่น เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์หากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้นในตระกูลใดต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรองในตระกูลนั้น เช่น ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้น ต.ม. และ ต.ช. ต่อมาได้รับพระราชทานชั้น ท.ม. บุคคลนั้นมีหน้าที่ต้องส่งคืนชั้น ต.ม. ซึ่งเป็นชั้นรองของชั้น ท.ม. และเมื่อได้รับพระราชทานชั้น ท.ช. บุคคลนั้นต้องส่งคืนชั้น ต.ช. ซึ่งเป็นชั้นรองของชั้น ท.ช.

๑.๓ กรณีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

การเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หมายความว่า การดำเนินการถอนชื่อผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ออกจากรายชื่อผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ รวมทั้งประกาศนียบัตรกำกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืนด้วย

เมื่อปรากฏเหตุตามข้อ ๗ ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ.๒๕๔๘ เป็นหน้าที่ของส่วนราชการต้นสังกัดหรือส่วนราชการที่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องดำเนินการรวบรวมเอกสารหลักฐานและประวัติการได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของผู้นั้นส่งเรื่องไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอนายกรัฐมนตรี เมื่อนายกรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบแล้ว สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะส่งเรื่องไปยังสำนักราชเลขาธิการ เพื่อนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่อไป เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกคืน และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีนำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ส่วนราชการต้นสังกัดของผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืนโดยพลัน

๒. การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์กรณีอื่น ๆ

ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีความประสงค์ส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ โดยไม่ใช่กรณีที่ต้องส่งคืนตามกฎหมาย เช่น กรณีเกษียณอายุราชการ ลาออก หรือพ้นจากตำแหน่ง หรือไม่ประสงค์จะเก็บไว้เนื่องจากไม่ได้ใช้ประดับแล้ว สามารถส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ ทั้งโดยการส่งคืนผ่านหน่วยงานต้นสังกัด และการส่งคืนโดยตรงที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๓. การตรวจสอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะรับคืน

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะพิจารณารับคืนเฉพาะเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีสภาพที่สมบูรณ์เท่านั้น หากเป็นกรณีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชำรุดหรือเสียหายตามสภาพอันเกิดจากการใช้เพียงเล็กน้อย เช่น ลงยาสีแตกหรือกะเทาะหรือสึกหรอส่วนหนึ่งส่วนใด สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีอาจพิจารณารับคืนได้ ทั้งนี้จะไม่รับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ไม่ครบตามลักษณะหรือองค์ประกอบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กฎหมายเครื่องราชอิสริยาภรณ์แต่ละตระกูลบัญญัติไว้

กรณีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะส่งคืนมีองค์ประกอบไม่ครบถ้วน เนื่องจากบางส่วนของเครื่องราชอิสริยาภรณ์สูญหาย ผู้ได้รับพระราชทานหรือส่วนราชการต้นสังกัดของผู้นั้นสามารถทำหนังสือถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแจ้งความประสงค์ขอให้พิจารณาดำเนินการซ่อม (จัดสร้างส่วนที่สูญหาย) ได้โดยให้ระบุด้วยว่าผู้ได้รับพระราชทานจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และเมื่อสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีส่งให้สำนักกษาปณ์ กรมธนารักษ์ หรือ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ดำเนินการซ่อมเรียบร้อยแล้วจะแจ้งให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานไปชำระราคาค่าซ่อมแซมและจะดำเนินการรับคืนต่อไป

กรณีที่ส่วนราชการรับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากผู้ได้รับพระราชทานหรือทายาทของผู้ได้รับพระราชทาน ขอให้ตรวจสอบความแท้จริงของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในเบื้องต้นว่ามีสัญลักษณ์ของผู้ผลิตเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ตัวเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือไม่ ทั้งนี้ ในอดีตสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้จ้างให้เอกชนที่มีฝีมือในด้านนี้เป็นผู้สร้าง เช่น ร้าน ท.ประดิษฐ์ ไทยนคร ธีระชัยการช่าง ประเสริฐศิลป์ รัตนกาญจน์ สหศิลป์ สัมพันธ์อาภรณ์ แสงมณี เสงหลี เป็นต้น นอกจากนี้ให้พิจารณาวัสดุที่ใช้สร้าง น้ำหนัก สี และขนาดของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย ปัจจุบันเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจัดสร้างจะมีอักษรย่อ “สลค” และเลข พ.ศ. ที่ผลิตอยู่ที่ด้านหลังของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อย่างไรก็ตาม หากส่วนราชการใดมีข้อสงสัยในเรื่องความแท้จริงของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะรับคืนติดต่อสอบถามได้ที่สำนักอาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และควรติดชื่อของผู้ได้รับพระราชทานไว้กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ส่งคืนด้วย

๔. วิธีการส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๔.๑ การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือชดใช้ราคาแทนเครื่องราชอิสริยาภรณ์โดยผ่านส่วนราชการต้นสังกัดให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้ส่วนราชการต้นสังกัดทำหนังสือถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีโดยมีบัญชีแนบท้าย ซึ่งระบุรายละเอียดเกี่ยวกับคำนำหน้าชื่อ ชื่อตัว และชื่อสกุลของผู้ได้รับพระราชทาน ชั้นตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ส่งคืน หรือในกรณีที่ชดใช้ราคาให้ระบุชั้นตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์และจำนวนเงินชดใช้ด้วยและนำหนังสือมาพร้อมกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะส่งคืนหรือเงินชดใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไปที่สำนักอภาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล

(๒) เมื่อเจ้าหน้าที่ของสำนักอภาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตรวจสอบชั้นตรา จำนวน และความแท้จริงของเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือตรวจสอบจำนวนเงินชดใช้กับราคาชดใช้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ครบถ้วนแล้ว จะออกไปรับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือใบเสร็จรับเงิน แล้วแต่กรณีให้แก่ส่วนราชการที่ส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานในการส่งคืน

๔.๒ การส่งคืนหรือชดใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วยตนเองหรือทายาทให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้ผู้ได้รับพระราชทานหรือทายาททำหนังสือถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (กรณีไม่ได้ทำหนังสือ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้จัดเตรียมเอกสารให้กรอกรายละเอียดในการส่งคืนในแบบ ทฐ. พร้อมนำเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะต้องส่งคืนหรือชดใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไปที่สำนักอภาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล

(๒) เมื่อเจ้าหน้าที่ของสำนักอภาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตรวจสอบชั้นตรา จำนวน และความแท้จริงของเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือตรวจสอบจำนวนเงินชดใช้กับราคาชดใช้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ครบถ้วนแล้ว จะออกไปรับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือใบเสร็จรับเงิน แล้วแต่กรณีให้แก่ผู้ได้รับพระราชทานหรือทายาทเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานในการส่งคืน

การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์	
เมื่อได้รับพระราชทาน	ชั้นตราที่ต้องส่งคืน
ป.ม.	-
ป.ช.	-
จ.ม.	ป.ม.
จ.ช.	ป.ช.
ต.ม.	จ.ม.
ต.ช.	จ.ช.
ท.ม.	ต.ม.
ท.ช.	ต.ช.
ชั้นสายสะพาย	
ป.ม.	ท.ม.
ป.ช.	ท.ช.
ม.ว.ม.	ป.ม.
ม.ป.ช.	ป.ช.